

مروری بر آثار فاضلین نراقی^۳

آیةالله استادی

بسم الله الرحمن الرحيم؛ من ابتدا از باب این که «من لم يشكرا المخلوق لم يشكر الخالق» از کسانی که به برگزاری این کنگره کمک کرده‌اند صمیمانه تشکر می‌کنم. بیش از همه در برگزاری این کنگره مقام معظم رهبری کمک کرده‌اند، هم کمک فکری و هم کمک به این معنا که به مجموعه‌هایی سفارش کردند که با دوستان ما همکاری کنند و هم کمک مالی که صمیمانه از ایشان تشکر می‌کنم. در مرحله بعد افرادی که خیلی در برگزاری این کنگره تلاش کردند، برادر عزیزمان حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای فروغی است که بنده به صداقت شهادت می‌دهم که حدود شش سال است ایشان دنبال این قضیه است؛ یعنی از قبل از این که ما خدمت مقام معظم رهبری برسیم ایشان این جا و آن جا تماس می‌گرفت و کارها را پیگیری می‌کرد و این اواخر هم انصافاً شب و روزشان را روی این کار گذاشتند تا کنگره، کنگره آبرومندی باشد. همین طور حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای حسینی که بسیاری از کارهای انجام شده حاصل زحمات و تلاش ایشان بوده.

در امور مالی و دیگر امور هم از وزارت ارشاد باید تشکر کنم که از همان روزهای اول که بنا شد این کار انجام شود، بودجه معتنا بهی برای چاپ بیش از ده جلد از کتاب‌های نراقی‌ها در اختیار گذاشتند و کتاب‌هایی که در این زمینه چاپ شد تقریباً جنبه نمونه دارد؛ یعنی از نمونه کارهای فقهای نراقی‌ها یکی معتمد چاپ شده که نمونه‌ای از کارهای فقهی مرحوم ملا محمد مهدی نراقی است. از ملا احمد هم هشتصد سوال و جواب فقهی چاپ شده است که هم می‌تواند برای حوزه‌های علمی مفید باشد و هم چنین سوال‌هایی

^۳ سخنرانی ایراد شده در سومین روز کنگره فاضلین نراقی که در تاریخ سوم خرداد ماه سال ۱۳۸۱ در دانشگاه آزاد اسلامی نراق برگزار گردید.

است که از جانب مردم طرح شده، می‌تواند اوضاع اجتماعی آن زمان را منعکس کند. همه دوره‌ها احساس مسئولیت جدی می‌کردند. پسندیده است که علمای زمان ما هم همان روش را با همان تلاش و کوشش دنبال کنند، یعنی علاوه بر این که مرحوم ملاحمد سیف‌الامه را نوشته بود، هفت یا هشت نفر از معاصرین ایشان کتاب ردّ نوشتند. از جمله ملاعلی نوری و حاج آقا رضا همدانی صاحب مصباح‌التحقیق که احساس می‌کردند اگر از جانبی به اسلام حمله می‌شد از آن دفاع کنند.

یکی از کتاب‌هایی که کنگره چاپ کرده کتابی است به نام شهاب ثاقب. بنده و دوستان که دنبال جمع‌آوری آثار ایشان بودیم دیدیم خود ملاحمد نراقی نوشته: پدرم کتاب‌هایی دارد از جمله کتاب شهاب ثاقب. این کتاب را ما گیر نمی‌آوریم، ولی کار خدا بود و به گفته آیه‌الله موسوی روح همین بزرگان کمک کرد و این کتاب در یکی از کتابخانه‌ها شناسایی شد. این کتاب چاپ شده است و من حالا درباره محتوای کتاب نمی‌خواهم زیاد صحبت کنم، ولی اجمالاً در زمان ملامحمد مهدی نراقی شخصی به نام فاضل بخاری یا بخارایی جزوهای بر ردّ شیعه نوشته. مرحوم ملامحمد مهدی نراقی آن جزوه را چند سطر چند سطر نقل کرده و پاسخ داده است. چون فاضل بخاری کتابش را به فارسی نوشته بوده، این هم کتاب فارسی است که ما آن را با به عنوان اثبات امامت چاپ کردیم.

مرحوم ملامحمد مهدی نراقی آن قدر بزرگ و بزرگوار بودند که خاندان خودشان را تحت‌الشعاع قرار دادند و آلا در بیت ایشان بزرگان فراوانی هست که به راحتی می‌توان بیست نفر از علمای بیت نراقی را شمرد از جمله ملامحمد نراقی صاحب کتاب مشارق الاحکام که کتابی است مثل عوائد و قبلاً چاپ شده بود اما چاپ مطلوبی نبود، یکی از دوستان تحقیق کرد و توسط کنگره چاپ شد. خود ملامحمد نراقی از بزرگان فقها و علمای ماست و دنبال کار سیف‌الامه پدر را گرفت و فهرست‌نویسی کرد، فهرست‌هایی برایش تهیه کرد و توضیحاتی داد که قابل استفاده باشد.

همین‌طور از نوه ملاحمد، میرزا ابوالقاسم نراقی کتابی شاید چهل سال پیش چاپ شده به نام مشعب‌العقال که کتابی است در علم رجال. و یک فصلش ثقات الرجال را معرفی می‌کند. این کتاب را هم کنگره چاپ کرده است؛ یعنی یازده جلد کتاب را ما با بودجه وزارت ارشاد چاپ کردیم. دو سه جلد کتاب هم دوستان ما با کمک کتابخانه مجلس شورای اسلامی چاپ کردند که خود چاپ این کتاب‌ها در زمانی محدود از کارهایی است که به نظر می‌رسد جزو توفیقات این کنگره بوده، یعنی در ارزیابی کنگره‌ها یک محورش همین نشر آثار است، محور دوم مقالات. کسانی که با کنگره‌ها

سروکار دارند خوب می‌دانند که تهیه ۱۵۰ مقاله از حوزه یا دانشگاه و از قدما از معاصرین این جز توفیق یک کنگره و جز دعای خیر این بزرگان چیزی نبوده است. این مقالات دسته‌بندی و در چهار جلد چاپ شده که همین روزها ان شاء الله منتشر می‌شود. سفارش می‌کنم به خصوص به فضلاء جوان که مجموعه مقالات مربوط به ولایت فقیه را که در یکی از جلدها جمع آوری و چاپ شده حتماً مطالعه بفرمایید. به خاطر این که محققان ما به خصوص جوان‌ترها با تفحص و با تحقق و با پیگیری بیشتر از مراکز مختلف در کتاب‌های ملاحمد نراقی چیزهایی پیدا کردند که احتمال دارد برای بسیاری از کسانی که قبلاً رساله ایشان در عوائد را خوانده‌اند این مقاله‌ها تازگی داشته باشد. همین‌طور مقالاتی که مربوط به اخلاق است آن‌ها هم خواندنی است.

در محور دوم یعنی مقالات هم استقبال خیلی خوبی صورت گرفت و در مدتی اندک در عین این‌که زحمات همه نویسندگان را ارج گذاشتند، ولی هیشکی آن‌ها را بررسی کردند و دو نث از مقالات را قابل قبول برای انتشار دانستند. این هم از توفیقات کنگره است. در این کنگره بیش از ده مجله چاپ شده که مقالات این ده مجله علمی خودش می‌تواند یک مجموعه بسیار خوبی برای استفاده عزیزان باشد.

یک بعد دیگر از موفقیت این است که دوستان ما با تلاش و از طرفی هم بزرگواری این دو بزرگواری توانستند، هم در محفل قم، هم در محفل کاشان و هم در مجلس این‌جا از سخنرانان بزرگی بهره بگیرند. از جمله از سخنرانی حضرت آیه‌الله سبحانی، حضرت آیه‌الله مظاهری، حضرت آیه‌الله مکارم شیرازی، آیه‌الله مشکینی، آیه‌الله جوادی و حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی. به نظر می‌آید که اگر منصفانه قضاوت شود، از حیث سخنرانی‌ها هم این جلسات، بسیار پربار و خوب بوده است.

شنیدم در اینجا گفته شده که آیه‌الله هاشمی شاهرودی توصیه کرده‌اند که این کار ادامه پیدا کند. الآن هم تأکید شد که خوب است این کار ادامه پیدا کند. می‌دانید از آثار این بزرگواران آثاری که قابل چاپ است و می‌تواند مفید باشد باز فراوان هست و این، کمک اهل خیر را می‌طلبد. تقاضای من این است که این‌گونه کارها را همواره به دولت واگذار نکنیم و همان‌طور که آیه‌الله سبحانی فرمودند ما منتی بر این بزرگان نداریم بلکه واقعاً ما و امدار این‌ها هستیم. از جمله کتابهای قابل چاپ کتاب لوامع ملامحمد مهدی است. البته یکی از عزیزان دانشگاهی تحقیق کرده گویا یکی از مؤسسات انتشاراتی تهران، ظاهراً مؤسسه حکمت، این کتاب را چاپ کرده است، اما متأسفانه هنوز منتشر نشده است. یکی از مهم‌ترین کتاب‌های فلسفی - کلامی شیعه کتاب جامع الافکار است.

در پایان این کتاب، ایشان چند سطری ایشان درد و دل می‌کند که الآن ما در زمانی هستیم که قحطی فوق‌العاده‌ای کاشان را گرفته، جنازه‌هایی در خیابان‌ها ریخته خانه‌هایی خراب شده، و در چنین وضعی ایشان مشغول نوشتن این کتاب بوده است. بعضی از بزرگان ما روی یک کتاب چند سال‌ها زحمت کشیده‌اند فقط به امید آن‌که شاید دو، سه نفر طلبه دلسوز از آن کتاب چند نسخه بنویسند و در این کتابخانه، این شهر و آن شهر پخش شود. آن‌هم فقط برای دین خدا و برای حمایت از تشیع. این‌که بعضی از دوستان و فضلاء جوان حتماً شنیده یا خوانده‌اند که در کتاب‌های شیعه اخبار جعلی بسیار بوده، این مربوط به قبل از زمان تهذیب اخبار است. یعنی یک زمانی اینطور بوده. بزرگان ما زجر و زحمت کشیدند و این‌ها را منظم و مهذب کردند. لذا شیخ طوسی تهذیب نوشته است و مرحوم شیخ کلینی برای نوشتن اصول کافی بیست سال وقت صرف کرده است؛ چون روایت شناس بوده، خبرشناس بوده و می‌دانسته دارد چه کار می‌کند. می‌دانسته دارد برای معارف شیعه کار می‌کند. این‌ها حقوق فراوانی بر ما دارند و ما وامدار آن‌ها هستیم و با این کارها نمی‌توانیم حقشان را ادا کنیم.

البته در ادامه کار کنگره تعدادی از کتاب‌ها در دست چاپ است؛ از جمله، مناہج ملاحمد که کتاب اصولی بسیار مهمی است و شیخ انصاری گاهی از آن نام برده است. دفتر تبلیغات اسلامی در صدد چاپ تعدادی از رساله‌های عملیه این بزرگواران است، که این هم از این حیث خوب است. شاید بعضی بگویند چرا رساله عملیه چاپ می‌کنید؟ چرا انیس التجار چاپ نمی‌کنید؟ شاید یک فایده این رساله این باشد که به حوزه‌ها یاد بدهد که بزرگان سابق خودشان با یک نظم و نثر خیلی خوب رساله عملیه می‌نوشتند، نه این‌که دیگران بنویسند و این‌ها اصلاح کنند که در طول زمان مشکلاتی پیش بیاید. در هر صورت تعدادی از کتاب‌ها هم توسط دفتر تبلیغات در دست تحقیق است که امیدواریم آن‌ها هم چاپ شود.

من بار دیگر از همه عزیزانی که برای این کنگره تلاش کردند سپاسگزارم. امیدوارم این کنگره‌ها و بزرگداشت‌ها از اعمال صالح همه ما حساب شود و مورد قبول حضرت حق قرار گیرد. با درود و سلام و صلوات به پیشگاه امام زمان (ع) و پیشگاه مراجع تقلید و رهبر معظم انقلاب و طلب رحمت برای امام امت - رضوان الله تعالی علیه - و شهدای اسلام، کربلا، شهدای انقلاب اسلامی و شهدای این روز عزیز مجلس را به پایان می‌بریم.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.